

หลักพุทธธรรมในการสร้างความสงบสุขของโลกยุคใหม่ Buddhist Principles for Happy Times in The New Era

วรรณภา พลรบ Wanna Pholrob

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiangmai Campus

Corresponding author, e-mail: wanna6538@gmail.com

Received November 15, 2024; Revised December 30, 2024; Accepted: December 31, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับ “หลักพุทธธรรมในการสร้างความสงบสุขของโลกยุคใหม่” ประกอบด้วย 1) หลักการสร้างความสงบสุขในพระพุทธศาสนา 2) แนวทางการแก้ไขปัญหาสังคมยุคใหม่ 3) รูปแบบการนำหลักพุทธธรรมในการสร้างความสงบสุขของสังคมโลกยุคใหม่ พระพุทธเจ้าตรัสว่าการดับกิเลสคือหนทางแห่งความสงบสุข โดยต้องมีจิตใจที่ตรงไปตรงมา พร้อมยอมรับและแก้ไขเมื่อกระทำผิด ไม่หมกมุ่นในกิเลสที่เป็นเหตุแห่งความทุกข์ ทั้งอบายมุข กามคุณ โลกธรรม และอิตตา ความความสงบสุขแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ โลภียะเป็นความสงบสุขชั่วคราว และโลกุตระเป็นความสงบสุขที่แท้จริง ปราศกิเลส ปัญหาในโลกปัจจุบันมีรากฐานจากการที่มนุษย์ถูกครอบงำด้วยกิเลส ทั้งความโลภ โกรธ หลง การแก้ปัญหาต้องเริ่มจากการพัฒนาจิตใจและปัญญาของแต่ละบุคคล ด้วยการใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้อง ด้วยการสร้างคนดีด้วยศีล สมาธิ และปัญญา เมื่อเริ่มมีคนดี ความสงบสุขก็จะค่อยๆ เกิดขึ้นในสังคม โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจตามหลักอปริหานิยธรรม และสาราณียธรรม ที่สร้างความรัก ความสามัคคี เมตตา และการแบ่งปันกันในสังคม รวมถึงการนำหลักปัญญา 8 ประการมาปฏิบัติ ทำให้เกิดความละเอียด เกรงกลัว รักเคารพครู มีศีล และเพียรละอกุศล รูปแบบการนำหลักพุทธธรรมในการสร้างความสงบสุขของสังคมโลกยุคใหม่ เริ่มจากการพัฒนาตนเองด้วยการลด ละ เลิกกิเลสตามลำดับ เมื่อเกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกัน ให้ใช้หลัก “แก้ไขที่ตน ผ่อนปรนผู้อื่น” ผลของการชำระกิเลส ทำให้มีเวลาและทรัพยากรที่เหลือใช้มากขึ้น เกิดปัญหาในการใช้ทรัพยากรที่เหลือให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมสูงสุด นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงจากสังคมบริโภคนิยมสู่สังคมแห่งการแบ่งปันและเกื้อกูลกัน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการสร้างสังคมที่สงบสุขอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม; ความสงบสุข; โลกยุคใหม่

Abstract

This article aims to study “Buddhist Principles for Happy Times in The New Era”, consisting of 1) principles of creating happiness in Buddhism 2) approaches to

solving in the new era problems 3) models for applying Buddhist principles to create happiness in the new era global society. The Buddha taught that the elimination of defilements is the path to happiness, requiring a straightforward mind, ready to accept and correct wrongdoings, not indulging in defilements that cause suffering, including vices, sensual pleasures, worldly conditions, and ego. Happiness is divided into two levels: mundane happiness, which is temporary, and supramundane happiness, which is true happiness free from defilements. Current world problems stem from humans being dominated by defilements - greed, anger, and delusion. Problem-solving must begin with developing individual mindfulness and wisdom through the Noble Eightfold Path to lead a righteous life by cultivating good people through morality, concentration, and wisdom. As good people emerge, happiness gradually develops in society through cooperation based on the principles of Aparihaniyadhamma and Saraniyadhamma, which foster love, unity, kindness, and social sharing, including practicing the Eight Wisdoms, leading to shame, fear of wrongdoing, respect for teachers, morality, and diligence in abandoning unwholesomeness. The model for applying Buddhist principles to create happiness in modern global society begins with self-development by gradually reducing and eliminating defilements. When problems arise in coexistence, apply the principle of "correct oneself, accommodate others." The result of purifying defilements leads to more available time and resources, generating wisdom in utilizing surplus resources for maximum collective benefit, leading to transformation from a consumer society to a society of sharing and mutual support, which is the ultimate goal of creating a sustainably happy society.

Keywords: Buddhist principles; happy time; the new era

บทนำ

ในสังคมโลกยุคใหม่พบว่าวิถีชีวิตของคนเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับบทความวิชาการของอรทัย รุ่งวชิรา และคณะ ที่พบว่า “ปัจจุบันไทยเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 และมีการใช้นโยบายไทยแลนด์ 4.0 ในการขับเคลื่อนประเทศด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” (อรทัย รุ่งวชิรา และคณะ, 2564) การเจริญทางด้านวัตถุที่เกิดจากการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ศีลธรรมขาดหายไปสอดคล้องกับบทความวิชาการของสุทธินันท์ หล่อวิไลกุลพบว่า “ผลกระทบจากการขาดศีลธรรมอันเนื่องมาจากการพัฒนาทำให้เกิดปัญหามานานประการอาทิเช่น ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาเยาวชน ปัญหาค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง ความเหลื่อมล้ำระหว่างคนจนกับคนรวย ฯลฯ” (สุทธินันท์ หล่อวิไลกุล, 2564)

ความไม่สงบสุขเกิดจากการโลภทำให้เกิดการแสวงหาในสิ่งที่ตนปรารถนา แ่งแย่งชิงดี ทะเลาะเบาะแว้ง ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ผู้ชนะย่อมก่อเวร” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 15 ข้อที่ 125 หน้าที่ 148 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ตราบใดที่มีความโลภ โกรธ หลง การต่อสู้ การล้างแค้น เพื่อช่วงชิงสิ่งที่ตนปรารถนาย่อมหาที่สิ้นสุดไม่ได้ ผู้แพ้ย่อมนอนเป็นทุกข์ อาฆาตพยาบาทจองเวร นำไปสู่ข้อขัดแย้งสอดคล้องกับบทความวิชาการของกานต์สินี จันทรวิภาติสกพบว่า “ความขัดแย้งเกิดจากสาเหตุใดก็ตาม ส่งผลให้คนไทยทั้งประเทศรับผลกระทบอย่างรุนแรง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง” (กานต์สินี จันทรวิภาติสก, 2553) ระดับครอบครัว ชุมชน สังคม และระดับประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมยุคใหม่ที่ลูกหลานใหญ่โตเป็นความขัดแย้งระดับโลก เช่น สงครามระหว่างปาเลสไตน์กับอิสราเอล รัสเซียกับยูเครน เกิดการแย่งชิงดินแดน เพราะโลภหลงเข้าใจผิดว่าเมื่อได้ครอบครองแล้วจะมีความสุข ด้านสังคมขาดความสุขเกิดการแย่งชิงโลกธรรม ลาภ ยศ สรรเสริญ โลภียสุข และทางด้านเศรษฐกิจเกิดการกอบโกยทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมาเพื่อบำเรอตนจนลืมนึกถึงผู้อื่น ความเดือดร้อนจึงเกิดขึ้นในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อมักมาก นั่นไม่ใช่ธรรม นั่นไม่ใช่วินัย นั่นไม่ใช่ ศัสตราวุธ (ไม่ใช่คำสอนของพระพุทธเจ้า)” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 7 ข้อที่ 406 หน้าที่ 323 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และสอดคล้องกับมหาตมะ คานธี ที่กล่าวถึงมนุษย์ผู้ละโมภโลภมากว่า “ทรัพยากรในโลก มีเพียงพอจะหล่อเลี้ยงคนทั้งโลก แต่มีไม่พอเพียง ที่จะหล่อเลี้ยงคนที่มีความโลภเพียงคนเดียว” (ชัชวาล ชาติสุทธิชัย, 2558)

ทุกๆ ชีวิตล้วนรักสุขเกลียดทุกข์ ต่างก็แสวงหาความสุขด้วยวิธีการต่างๆ แม้จะมีลาภยศ สรรเสริญ โลภียสุข ที่หามาได้มากเท่าใด แต่ก็ยังมีความทุกข์ใจ เพราะความสุขที่ได้รับเป็นความสุขที่ไม่ยั่งยืน เป็นความสุขหลอก ความสุขหลง หาสาระแก่นแท้ไม่ได้ดังที่พระพุทธเจ้าเปรียบเทียบกับกลุ่มฟองน้ำ ฟองน้ำ พยับแดด ตันกล้วย มายากว่า “รูปอุปมาด้วยกลุ่มฟองน้ำ เวทนาอุปมาด้วยฟองน้ำ สัญญาอุปมาด้วยพยับแดด สังขารอุปมาด้วยตันกล้วย และวิญญาณอุปมาด้วยมายากล” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 17 ข้อที่ 95 หน้าที่ 180-182 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เห็นได้ว่าความสุขโลกียะจะต้องเพิ่มวัตถุภายนอกไปเรื่อยๆ ความสุขโลกียะจึงไม่ใช่ความสุขที่แท้จริง พระพุทธเจ้าตรัสว่าความสุขโลกุตระ เป็นความสุขที่แท้จริง เกิดจากความสงบกิเลส ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “นตถิ สนตปปริ สุขํ สุขยิวกว่าความสงบไม่มี” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 25 ข้อที่ 197-199 หน้าที่ 94 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

การจะทำให้ความสงบสุขเกิดขึ้นต้องใช้หลักพุทธธรรม สอดคล้องกับสมณะโพธิรักษ์กล่าวไว้ว่า “ศาสนาพุทธไม่ได้อยู่คนเดียว จะเชื่อมโยงเป็นมวล กว้างขึ้น สัมพันธ์กันอย่างสนิทใจ เป็นสังคมที่สัมพันธ์กันด้วยความสะอาดบริสุทธิ์ หมู่มวลจึงเป็นคนที่หลากหลาย มีความรู้ความสามารถ ที่แตกต่างกัน อย่างเป็นสมมาทิสู เป็นคนมีปัญญา ไม่ขี้เกียจ มีความขยันหมั่นเพียร ใครขี้เกียจก็โง่เอง ขาดทุนเอง ไม่ใช่ขาดทุนคือกำไร แต่ขาดทุนแบบเป็นหนี้ ต้องไปใช้ชาตินี้ชาติหน้าผลดอกออกดอก คนมีปัญหาขยันทำผลผลิตได้เหลือ เป็นเศรษฐกิจที่ไม่ต้องไปสะสม เป็นเศรษฐกิจทางคุณธรรม อยู่อย่างไม่ต้องสะสม เป็นคนจน เป็นคนที่มีก้น้อย เพราะมีใจที่พอ สันตญูสิ มีน้อยก็พอ จนศูนย์บาทก็พอ เพราะเชื่อในสาธารณโภคี ขยันหากินใช้ส่วนกลางร่วมกัน ฟังเกิดฟังแก่ฟังเจ็บฟังตายกันได้จริง เกิดจาก

หลักธรรมที่จิตใจ เกิดจากความจริงใจ ไม่ว่าจะด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม” (สมณะโพธิรักษ์, 2560)

จะเห็นได้ว่าหลักพุทธธรรมจำเป็นอย่างมากที่จะสร้างความสงบสุขให้โลกยุคใหม่ หลักพุทธธรรมต้องเป็นธรรมที่สร้างสัมมาทิฐิ และเป็นไปเพื่อความมกน้อยดังเช่นตรัสไว้ในพระสูตรเดียวกัน “ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความมกน้อย ไม่เป็นไปเพื่อความมกมาก” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 7 ข้อที่ 406 หน้าที่ 323 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ความมกน้อยเป็นธรรมที่สามารถชนะกิเลสที่เบ็ดเสร็จเด็ดขาดไม่กลับไปมกมาก มกใหญ่ ใฝ่โตอีก การชนะนั้นก็เป็นการชนะแบบ “ตํ โข ชิตํ สารุ ชิตํ ยํ นาวชียติ ความชนะใดที่ชนะแล้วไม่กลับแพ้ ความชนะนั้นดี” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 27 ข้อที่ 70 หน้าที่ 28 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นชัยชนะที่สามารถชนะใจตนเองจากใจที่ชั่ว ใจที่โง่ คือ ชัยชนะที่แท้จริง แม้จะมีวัตถุมากมายให้กินให้ใช้อย่างสะดวกสบายหรือจะมีระบบการบริหารที่ดีขนาดไหน หากผู้นำหรือประชาชน ไม่ใช่หลักพุทธธรรมเข้ามากำกับให้เกิดความพอเพียงในจิตใจ ความสงบสุขก็ย่อมเกิดขึ้นในบุคคลหรือในสังคมไม่ได้

ผู้เขียนจึงมีความสนใจศึกษาหลักพุทธธรรมที่สามารถสร้างความสงบสุขให้กับโลกยุคใหม่ มีความหมาย ความสำคัญ หลักการและรายละเอียดเป็นอย่างไร และสามารถนำเอาหลักพุทธธรรมไปสร้างความสงบสุขในโลกยุคใหม่ได้อย่างไร

1. แนวคิดเรื่องการสร้างความสงบสุขในพระพุทธศาสนาเถรวาท “ความสงบ” ในความหมายทางพระพุทธศาสนา หมายถึง “ความสงบแห่งสังขารทั้งหลาย ความสลัดอุปธิทั้งปวง ความสิ้น ตัณหา วิราคะ นิโรธ นิพพาน” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 10 ข้อ 64 หน้า 36, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ความสงบสุขในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ “ความสงบสุขเกิดจากจิตใจของบุคคลผู้มีศีลธรรมอันดีงามและชอบธรรมไว้กำกับดูแลกาย วาจา ใจ มี 1 ระดับ 1) ความสงบสุขของผู้ที่มีกิเลสเจือปน 2) ความสงบสุขของผู้ที่สิ้นกิเลสเจือปน” (พระมหาใจสิงห์, 2559) ความสงบสุขในทัศนะของมหาตมะ คานธี หมายถึง “อหิงสาคือการไม่เบียดเบียน ด้วยการไม่ใช้ความรุนแรง (Non-violence) ใช้พลังความรัก ความศรัทธา ดำเนินอย่างต่อเนื่องและมั่นคง” (พันจ่าเอกณัฐศิษฐ์ เตชาพิพัฒน์กุล, 2560) ส่วนคำว่า “สุข” ในภาษาบาลี คือ สุขุ ความสุข สุข สํ สุข สุขาวโห นำสุขมาทำให้สุขิ ผู้นำมาซึ่งความสุข ความสบาย ความสำราญ ความปราศจากโรค” (พัชรี ศิลารัตน์, พระมหาประภาส แก้วเกตุพงษ์, ประเวศ วัฒนาแก้ว, 2560) ความสัมพันธ์ระหว่าง “ความสงบ” และ “สุข” ในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีความเชื่อมโยงกันอย่างลึกซึ้ง ดังนี้

1.1 ความเชื่อมโยงในเชิงความหมาย “ความสงบ” หมายถึง ภาวะที่จิตใจปราศจากความเร้าร้อนกระวนกระวาย เป็นสภาวะที่ระงับดับกิเลสได้ส่วน “สุข” ในภาษาบาลีหมายถึง ความสบาย ความสำราญ ความปราศจากโรค

1.2 ความสัมพันธ์เชิงเหตุผล ความสงบเป็นฐานของความสุขโดย ความสงบเป็นเหตุให้เกิดความสุขที่แท้จริง ดังพุทธภาษิตที่ว่า “นตถิ สนฺติปรํ สุขํ” (สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี) (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 197-199 หน้า 94 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ความสงบทางจิตใจเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสุขในระดับที่สูงขึ้น

หลักการสร้างความสงบสุขในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าตรัสว่า ปฏิปทาที่จะทำให้เกิดความสงบสุขเกิดจากการระงับจากกิเลสได้คือ มีสัณฺหาตณฺหาณคฺคณฺตรง (ผิดแล้วรีบแก้ไข) (พระไตรปิฎก

ภาษาไทย เล่ม 12 ข้อ 496 หน้า 534 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ไม่ขับช้อนไปหลงกิเลส อบายมุข (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 247 หน้า 202 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ความชั่วหยาบ ๆ ทั้งหลาย กาม (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 9 ข้อ 546 หน้า 239-240 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คือ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ที่เป็นโทษเป็นภัย หลงโลกธรรม 8 (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 23 ข้อ 5 หน้า 202-203 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) มีลามก เสื่อมลามก มียศเสื่อมยศ มีสรรเสริญมีนินทา มีสุขมีทุกข์ หลงอัตตา 3 (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 9 ข้อ 428 หน้า 190 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) 1) โอฬาริกอัตตา (กิเลสหยาบ ๆ ที่ยึดว่าเป็นของเรา เช่นลูกเรา ภรรยาเรา สามเณรเรา มื้อถือเรา บ้านเรา ฯลฯ หวง ยึด ไม่อยากสูญเสีย อยากให้อยู่มั่นคงตลอดกาล) 2) มโนมยอัตตา (กิเลสที่สร้างเป็นรูปร่างขึ้นในจิต เช่น เห็นคนจะมาทำร้าย เห็นผี เห็นอยู่ผู้เดียว คนอื่นไม่เห็นเหมือนตัวเองเห็น 3) อรูปอัตตา (กิเลสที่ไม่มีรูป โตงไปทางยึดดี ยึดมั่นถือมั่น ชอบความลงตัว สมบูรณ์แบบ ไม่ชอบความพร่องความแพ้ กร่าง อวดดี ละโมบเพ่งเล็งอยากได้ปองร้าย โกรธ ผูกโกรธ ลบหลู่คุณท่าน ยกตนเทียบเท่า ริษยาไม่อยากให้คนอื่นได้ดี ตระหนี่ มารยาเส แสร้งแกล้งทำ โอ้อวด หัวดื้อ แข่งดีเอาชนะกัน ถือดี ดูหมิ่นเขา มัวเมาหลงระเรีง ประมาทเลินเล่อ

1.3 ระดับของความสัมพันธ ระดับโลกียะ เป็นความสงบและสุขที่เกิดจากการรักษาศีล และ ความสงบและสุขที่เกิดจากการเจริญสมาธิ ส่วนระดับโลกุตตระ เป็นความสงบและสุขที่เกิดจากการหลุดพ้นจากกิเลส และความสงบและสุขในระดับนิพพาน ซึ่งเป็นบรมสุข โดยแบ่งเป็นดังนี้

1) **ความสงบสุขแบบโลกียะ** เป็นความสงบสุขที่อิงอาศัยปัจจัยภายนอก (สามิสสุข/อามิสสุข) เกิดจากการได้เสพรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ที่เป็นโทษเป็นภัยต่อชีวิต (การกินใช้รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสที่เป็นประโยชน์ ตามความจำเป็นไม่ใช่กาม) การยึดติดในกามคุณจะทำให้เกิดทุกข์ ยิ่งแสวงหา มาก ยิ่งเกิดความขัดแย้งกับผู้อื่น ขาดอิสรภาพทางจิตใจถ้าไม่รู้จักควบคุม อาการของความสงบสุขแบบโลกียะ สงบลงได้ชั่วคราวเมื่อได้ตั้งใจปรารถนา เมื่อไม่ได้ตั้งใจปรารถนาความไม่สงบก็พร้อมจะเกิดขึ้นใหม่ เมื่อชอบสิ่งใดอยากให้เข้ามา เข้ามาไม่อยากให้หมดไป เมื่อชังสิ่งใดไม่อยากให้เข้ามา เข้ามาอยากให้หมดไป สอดคล้องกับ กามสุข (สุขที่เกิดจากกามคุณ)

“อานนท์ กามคุณ ๕ ประการนี้ กามคุณ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ ๑. รูปที่พึงรู้แจ้งทางตาที่ นำปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ ขวนให้รัก ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนด ฯลฯ ๕. โภกฐัพพะที่พึงรู้แจ้งทางกายที่นำปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ ขวนให้รัก ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนด กามคุณ ๕ ประการนี้ สุขโสมนัสที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยกามคุณ ๕ ประการนี้ เราเรียกว่า กามสุข ชนเหล่าใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า “ชนทั้งหลายย่อมแสวงสุขโสมนัสที่สงบอย่างยิ่งนี้” เขาก็ไม่คล้อยตามคำของชนเหล่านั้น ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะยังมีสุขอื่นที่ดีกว่าและประณีตกว่าสุขนี้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 18 ข้อ 267 หน้า 296 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ดังนั้นความสงบสุขทางโลกียะจึงไม่ใช่เป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท เพราะยังไม่พ้นจากความทุกข์อย่างแท้จริง ต่างจากนิพพานหรือความดับเย็น ไม่ขึ้นกับเงื่อนไขของความชอบชังหรือการได้ไม่ได้ตั้งใจปรารถนา สอดคล้องกับ “สุขอื่นที่ดีกว่าและประณีตกว่า”

“อานนท์ สุขอื่นที่ดีกว่าและประณีตกว่าสุขนี้ เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้สังัดจาก กามและจากอกุศลธรรมแล้ว บรรลุปฐมฌาน ที่มีวิตก วิचार ปีติ และสุขอันเกิดจากวิเวก อยู่ สุขอื่นที่ดีกว่าและประณีตกว่าสุขนี้ เป็นอย่างนี้แล ชนเหล่าใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า “ชน

ทั้งหลายย่อมเสวยสุขโสมนัสที่สงบอย่าง ยิ่งนี้” เราก็ไม่คล้อยตามคำของชนเหล่านั้น ชื่อนั้น เพราะเหตุไร เพราะยังมีสุขอื่นที่ดีกว่าและประณีตกว่าสุขนี้..... คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ล่วง เนวสัญญานาสัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุสัญญาเวทิตนโรธอยู่ สุขอื่นที่ดีกว่า และประณีตกว่าสุขนี้ เป็นอย่างนี้แล” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 18 ข้อ 267 หน้า 296-299 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) **ความสงบสุขที่เป็นโลกุตตระ** เมื่อมีผัสสะมากระทบจะเกิดการวิปัสสนา มีปัญญาในการ ฆ่ากิเลส ล้างความชอบซึ่งที่เกิดขึ้นด้วยการเชื่อซัดเรื่องวิบากกรรม หรือดับเหตุแห่งทุกข์คือตัณหา ตัณหาเกิดจากความชอบซึ่งเหตุเพราะความไม่ได้ตั้งใจ ดับความชอบซึ่งไม่ว่าจะได้ตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ใจความสงบสุขยังคงปรากฏอยู่ ด้วยการพิจารณาว่าขณะนั้นกุศลหรืออกุศลกำลังให้ผล กุศลให้ผลก็จะ ได้สิ่งนั้นตามปรารถนา อกุศลให้ผลก็จะไม่ได้สิ่งนั้นตามปรารถนา เมื่อเข้าใจเรื่องกุศลและอกุศล ความ สงบสุขก็จะเกิดขึ้นเพราะเข้าใจเรื่องวิบากกรรมอย่างแจ่มแจ้ง ความสงบสุขคือตัวที่ทำให้ความไม่สงบ ในจิตหายไป “ยิ่งสงบจากกิเลส กิเลสไม่มีในกาย กิเลสไม่มีในจิต กายก็ยิ่งคล่องแคล่ว หรือกายปา คุญญตา จิตก็ยิ่งคล่องแคล่ว หรือจิตปาคุญญตา” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 14 ข้อ 357-359 หน้า 409-412 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ยิ่งคล่องแคล่ว ว่องไว ปราดเปรียว เพราะฉะนั้นใน ความสงบจึงไม่ใช่เรื่องสามัญง่าย ๆ สงบกายสงบจิตต้องรู้ด้วยปัญญา ถ้าไม่มีปัญญาก็จะเข้าใจว่าร่าง สรีระคือกายสงบ จิตสงบก็คือจิตหยุดอยู่หนึ่ง ๆ จิตอยู่เป็นหนึ่ง คือหยุดนิ่งไม่คิดไม่ปรุงอะไรอยู่เฉย ๆ พระพุทธเจ้าตรัสว่าจิตเป็นหนึ่งคือไม่มีเพื่อน 2 เพื่อน 2 คืออะไร เพื่อน 2 คือกิเลส สอดคล้องกับที่ พระพุทธเจ้าตรัสว่า “บุคคลผู้มีตัณหาเป็นเพื่อน” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 15 หน้า 357 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) กิเลสตายไปแล้วจึงเรียกว่าเป็นหนึ่ง คำว่าเพื่อน 2 หมายความว่า แต่ก่อนมีแต่กิเลสเป็นเพื่อนอยู่ แต่ปัจจุบันเป็นหนึ่งคือไม่มีกิเลสก็คือความสงบสุข เพราะฉะนั้นจิต ที่ไม่มีกิเลสจึงยอดเยี่ยม เร็วไว ปราดเปรียว คล่องแคล่ว เป็นปาคุญญตา เพราะจิตนี้ บริสุทธิ์สะอาด เป็นจิตอ่อน ไว เร็ว มุทุ ปรับปรุงง่าย เหมาะสมกับการทำงานทุกอย่าง ก็มีปัญญา ยิ่งทำงานยิ่งดี ยิ่งเจริญยิ่งก้าวหน้าประสพผลมากขึ้น โดยมีการพัฒนาสู่ความสงบสุข ดังนี้

1. เริ่มจากการรักษาศีล สร้างความสงบภายนอก
2. พัฒนาจิตใจด้วยสมาธิ เกิดความสงบภายใน
3. เจริญปัญญาจนเข้าถึงความสงบสุขที่แท้จริง

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน “วิภังคสูตร อริยมรรค 8 ว่าต้องมีสัมมาทิฐิ (ความเห็นถูก) เป็นอันดับ แรก” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 19 ข้อ 8 หน้า 10-14 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เมื่อ มีความเห็นที่ถูกต้องแล้ว การดำเนินชีวิตจะถูกต้องทั้งความคิด คำพูดและการกระทำ การแสดง ออกเป็นรูปธรรมของความสงบสุขจะมีลักษณะ มีคุณค่า มีประโยชน์ งดงาม ละเว้นการกระทำชั่ว กระทำดี ด้วยจิตใจที่เย็นดีและผาสุก เบิกบาน ความสงบสุขจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสภาพ ที่ก่อให้เกิดความสงบสุขที่มั่นคง ยั่งยืน กิเลสไม่สามารถเกิดขึ้นในจิตใจได้ หรือหากหลงไปกระทำตาม กิเลส ผลจากการกระทำที่ผิดพลาดย่อมมีวิบากร้ายให้กับชีวิต เกิดความทุกข์ ความเดือดร้อน จะหัน กลับมาทำดี ทำถูกต้องได้ไม่ยาก ไม่ลำบาก เพราะทราบแล้วว่าหากชีวิตเดินไม่ถูกทางสัมมาทิฐิ ความ ทุกข์ความเดือดร้อน ความไม่สงบสุขต่างๆ รอให้ผลอยู่ทุกๆ วินาที ดังนั้น “ความสงบ” และ “สุข” จึง

เป็นสภาวะที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน โดยความสงบเป็นเหตุให้เกิดความสุข และความสุขที่แท้จริงก็ต้องประกอบด้วยความสงบ

2. แนวทางการแก้ปัญหาสังคมในโลกยุคใหม่ แนวทางการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกใบนี้ “เกิดจากคนโง่กว่ากิเลส” (ใจเพชร กล้าจน, 2564) ปล่อยให้กิเลส โลก โกรธ หลง ครอบงำจิตใจ เห็นแก่ตัวเองจนลืมนึกถึงเพื่อนร่วมสังคม ปัญหาเล็กๆ ก็เริ่มบานปลายใหญ่โตขึ้นเพราะไม่มีใครยอมเสียสละ จะเห็นได้ว่าเมื่อสังคมเปลี่ยนไป ความโลภ โกรธ หลง เกิดเพิ่มขึ้น ความยุ่งยาก ซับซ้อนมากขึ้นจนยากจะแก้ไข สอดคล้องกับบทความของประเวศ วสี เรื่องพุทธวิธีลดตรงสร้างสุขที่นี้และเดี๋ยวนี้ พบว่า “สังคมโลกยุคใหม่ ต่างจากสังคมโบราณโดยสิ้นเชิง สังคมโบราณเป็นสังคมหมู่บ้านเกษตรกรรมเล็กๆ ง่าย ๆ ตรงไปตรงมา สังคมสมัยใหม่เชื่อมโยงกันทั้งโลก ซับซ้อนหลายมิติ กลายเป็นความซับซ้อน (complexity system) ที่เข้าใจได้ยาก พลิกผันและวิกฤตโดยรวดเร็ว ควบคุมไม่ได้” (ประเวศ วสี, 2567) การจะแก้ปัญหาสังคมของโลกยุคใหม่จะทำให้เกิดความสงบสุขต้องใช้หลักพุทธธรรมต่างๆ เช่น ปัญญา 8 มรรคมีองค์ 8 ปฐมสารณียสูตร 6 ทุตสารณียสูตร 6 อปริหานิยธรรม 7 โดยมีวิธีการดังต่อไปนี้

1) แนวทางการแก้ปัญหาสังคมในโลกยุคใหม่ด้วยน้ำใจหรือการแบ่งปัน ต้นเหตุของความไม่เมตตา น้ำใจหรือความโลภ โกรธ หลง มาจากความไม่รู้หรือที่พระพุทธเจ้าเรียกว่าอวิชชา กิเลสคือสิ่งที่เกินความจำเป็นของชีวิต เช่น เหล้า บุหรี่ ยาเสพติด สิ่งที่เป็นโทษเป็นภัย สอดคล้องกับ ดร. ใจเพชร กล้าจน กล่าวไว้ในหนังสือทบทวนธรรม ข้อที่ 37 ว่า “ปัญหาทั้งหมดในโลกเกิดจากคนโง่กว่ากิเลส” (ใจเพชร กล้าจน, 2564) พบว่าเมื่อลด ละ เลิก สิ่งไม่จำเป็นต่อชีวิตได้จะมีส่วนเหลือ เช่น เวลา ทรัพย์สิน ร่างกายและจิตใจเข้มแข็งขึ้นมีพลังที่จะต่อสู้กับความไม่ดีหรือกิเลสได้ ก็จะเริ่มมีปัญญารู้ว่าอะไรเป็นส่วนต้นเหตุชีวิตที่เหลือไปทำอะไรให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เมื่อเริ่มเสียสละกิเลสจากตัวน้อยๆ ได้เพิ่มมากขึ้น ๆ

สังคมจะเริ่มเปลี่ยนจากสังคมที่มีแต่การแสวงหาเพื่อตนเองด้วยความเห็นแก่ตัว จะกลับกลายเป็นสังคมที่มีน้ำใจ แบ่งปันกันมากขึ้น ๆ ตามลำดับขั้นของการลด ละ เลิก กิเลส สอดคล้องกับท่านพุทธทาสกล่าวไว้เรื่องการลดกิเลสเป็นลำดับ ๆ ไว้ว่า “ความสงบสุขเกิดจากจิตใจของบุคคลผู้มีศีลธรรมอันดีงามและชอบธรรมไว้กำกับดูแลกาย วาจา ใจ มี 2 ระดับ ได้แก่ 1) ความสงบของผู้ที่ยังมีกิเลสเจือปน เป็นความสงบสุขที่ค่อยเป็นค่อยไปเป็นลำดับ ๆ ตามความบริสุทธิ์ของผู้ปฏิบัติคือ “โสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 7 ข้อ 385 หน้า 284 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ในธรรมวินัยนี้ มีการศึกษาไปตามลำดับ มีการบำเพ็ญไปตามลำดับ มีการปฏิบัติไปตามลำดับ ไม่ใช่มีการบรรลุหรือตัดผลโดยทันที เหมือนมหาสมุทรต่ำไปโดยลำดับ ลาดไปโดยลำดับ ลึกลงไปโดยลำดับ ไม่ลึกซึ้งดังไปทันที” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 23 ข้อ 19 หน้า 246 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ผู้ที่มีกิเลสเจือปนก็จะเสียสละได้เป็นลำดับ ๆ 2) ความสงบของผู้ที่สิ้นกิเลสเจือปนแล้วคือ “อรหันต์” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 7 ข้อ 385 หน้า 284 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นความสงบสุขที่บริสุทธิ์ หอมดจดจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย ซึ่งมีอยู่ในระดับบุคคล สังคม และโลก โดยยึดหลักศีลธรรมเป็นใหญ่ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน” (จักรพงษ์ ทัพย์สุนเนิน, รวิช ตาแก้ว, กิรติ บุญเจือ, 2566) เห็นแก่ประโยชน์

5) แนวทางการแก้ปัญหาสังคมในโลกยุคใหม่ด้วยการเปิดเวทีสาธารณะ เพื่อให้ผู้ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมได้มาแสดงถึงความเดือดร้อนจากการถูกเอารัดเอาเปรียบจากหน่วยงานต่างๆ จะได้มีการแก้ปัญหาที่ถูกจุด ทันเวลา แก้ไขปัญหาความไม่สงบสุขของประชาชนได้อย่างรวดเร็ว เหมือนสมัยสุโขทัยพ่อขุนรามคำแหง พระองค์ใช้รูปแบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูก โดยทรงดูแลเอาใจใส่ในทุกข์สุขของราษฎรเสมือนพระองค์เป็นพ่อ ส่วนราษฎรหรือไพร่ฟ้าคือลูก พระองค์ทรงจัดระบบ

เรื่องราวร้องทุกข์โดยให้ราษฎรที่เดือดร้อนสามารถยื่นกระดิ่งที่หน้าประตูวัง แล้วพระองค์จะเสด็จออกมารับฟังและตัดสินปัญหาด้วยพระองค์เอง (Thairath Studio, 2567)

สรุปแนวทางการแก้ปัญหาสังคมในโลกยุคใหม่ ความสงบสุขด้วยน้ำใจหรือการแบ่งปัน ด้วยสันติวิธี ด้วยการพัฒนาตนและสังคม ด้วยการสร้างชุมชนเข้มแข็ง และด้วยการเปิดเวทีสาธารณะ โดยการชี้ผิดชี้ถูกระหว่างความดีและความชั่ว เน้นพูดแสดงความจริง อะไรดี อะไรชั่ว เพราะความจริง พระพุทธเจ้าตรัสว่ามี “เพียงหนึ่งเดียว” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25 ข้อ 197 หน้า 94 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ผู้ปฏิบัติดีย่อมได้รับผลดี ผู้ไม่ปฏิบัติดีย่อมได้รับผลชั่ว ตามกรรมและวิบากที่ได้กระทำไว้ให้ผลที่ยั่งยืนและเป็นไปตามหลักจริยธรรมหรือศาสนธรรมไม่ว่าจะเป็นโลกยุคใหม่หรือโลกยุคไหน ๆ มีอำนาจ มีธรรมาภิบาล มีความชอบธรรม ความรับผิดชอบและความจริงใจยึดผลประโยชน์ของส่วนใหญ่ มีความคุ้มค่าเป็นที่ตั้ง มีความรู้ ความเข้าใจในเป้าหมาย ผลดีผลเสียและประโยชน์ที่จะได้รับ มีการบริหารจัดการ ลงมือปฏิบัติการอย่างจริงจัง มีการประสานงานทั้งภาครัฐ ผู้ดำเนินนโยบายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างทั่วถึง มีการติดตามประเมินผลร่วมกันอย่างเป็นระบบ รอบคอบ เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ในอันที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตและสังคม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมของโลกที่อาศัยอยู่ร่วมกันให้มีแต่สงบสุขตลอดไป

3. รูปแบบการนำหลักพุทธธรรมในการสร้างความสงบสุขของสังคมโลกยุคใหม่
ผลงานวิจัยต่างๆ ทั่วโลกชี้ว่า ปัญหาความไม่สงบสุขในสังคมเกิดจากการเจริญทางด้านวัตถุ การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ศีลธรรมขาดหายไป โดยเฉพาะปัญหาการขาดศีลธรรม อาทิเช่น ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาเยาวชน ปัญหาค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง ความเหลื่อมล้ำระหว่างคนจนกับคนรวย จากปัญหาดังกล่าวทำให้ขาดความเมตตาในหมู่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ดังนั้นหลักพุทธธรรมที่นำมาแก้ไขความไม่สงบสุข ได้แก่ ปัญญา ๘ มรรคมีองค์ ๘ ปฐมสารณียสูตร 6 ทุตติสารณียสูตร 7 และอปริหานิยธรรม 7 โดยมีรายละเอียดของหลักการ วิธีการ และผลของรูปแบบการนำหลักพุทธธรรมในการสร้างความสงบสุขในสังคมโลกยุคใหม่ ดังนี้

3.1 หลักการของรูปแบบการนำหลักพุทธธรรมในการสร้างความสงบสุขของสังคมโลกยุคใหม่
รูปแบบที่จะสร้างความสงบสุข จะต้องมียุทธศาสตร์ที่ถูกต้อง ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสว่าต้องได้พบ “ครู” ที่จะป็นต้นแบบให้เกิดความสงบสุข ดังที่ตรัสไว้ในปัญญาสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 23 ข้อที่ 2 หน้า 196 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) สรุปได้คร่าว ๆ ว่า

3.1.1 การจะมีปัญญาที่สร้างความสงบสุขต้องอาศัยผู้นำหรือเพื่อนร่วมปฏิบัติ ที่เป็นครูหรือครูที่ลด ละ เลิกกิเลสได้อย่างถูกต้อง ถูกตรงเป็นต้นแบบ ถึงจะสามารถเข้าไปสร้างความสงบสุขขึ้นในตัวเองได้

3.1.2 สามารถเข้าไปสอบถามผู้นำหรือเพื่อนร่วมปฏิบัติ ที่เป็นครูหรือครู เมื่อปัญหาหรือข้อสงสัยที่เกิดจากการปฏิบัติ เพื่อที่จะปฏิบัติได้ง่ายขึ้น และบรรเทาข้อสงสัยในการปฏิบัติว่าถูกต้อง ถูกตรงหรือไม่

3.1.3 เมื่อได้ข้อมูลเพิ่มเติมก็สามารถจะนำมาปฏิบัติให้เกิดความสงบสุขทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ

3.1.4 เห็นโทษภัยและวิบากกรรมจากการทำตามกิเลส

3.1.5 การฟังมาก มีข้อมูลมาก ๆ เมื่อมีปัญหาจะสามารถนำข้อมูลนั้นมาสร้างสงบสุขได้ทันที

3.1.6 มีความเพียรขยันลด ละ กิเลส ไปตามลำดับ ๆ

3.1.7 เมื่อมารวมหมู่รวมกลุ่ม สนทนากันเฉพาะเรื่องรูปแบบการสร้างความสะดวกสบายเท่านั้น

3.1.8 มีปัญหาเห็นการเกิดดับของกิเลส และสามารถฆ่ากิเลสได้

3.2 วิธีการนำรูปแบบการนำหลักพุทธธรรมในการสร้างความสงบสุขของสังคมโลกยุคใหม่ วิธีการที่จะให้ปฏิบัติตามรูปแบบการนำหลักพุทธธรรมในการสร้างความสงบสุขของสังคมโลกยุคใหม่ได้สำเร็จต้องใช้หลักพุทธธรรม ได้แก่

1) **มรรคมงคล 8** คือ ทางสู่ความเป็นกลางอันประเสริฐ 8 ประการ ที่เป็นข้อปฏิบัติไปสู่การสร้างความสงบสุขในสังคมยุคใหม่ 1. สัมมาทิฐิ ความเห็นที่ถูกตรงในอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ ทุกขสมุทัย ทุกขนิโรธ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา 2. สัมมาสังกัปปะ ความดำริที่ถูกตรงในการออกจากกาม ในการไม่พยายาบท ในการไม่เบียดเบียน 3. สัมมาวาจา การเจรจาที่ถูกตรงในศีลข้อ 4 คือ เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ 4. สัมมากัมมันตะ ทำการงานที่ถูกตรงในศีลข้อ 3 คือ เจตนางดเว้นการฆ่า การลักขโมย การประพฤติดีกในกาม 5. สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพที่ถูกตรง คือ ละการเลี้ยงชีพในทางผิดอันเป็นมิจฉาอาชีวะ 5 มาเลี้ยงชีพในทางถูก 6. สัมมาวายามะ ความเพียรที่ถูกตรง คือ ไม่ให้อกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด บังเกิดขึ้น ละอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ให้หมดไป ทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด บังเกิดขึ้น เจริญกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้บริบูรณ์ 7. สัมมาสติ การระลึกที่ถูกตรง ย่อมพิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต ธรรมในธรรม 8. สัมมาสมาธิ การมีจิตตั้งมั่นที่ถูกตรง คือบรรลุมานทั้ง 4 มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 19 ข้อ 8 หน้า 10 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

มรรคมงคล ๘ เริ่มปฏิบัติจากมีความเห็นถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) ว่าความไม่สงบสุขเกิดจากทุกข์ ความทุกข์เกิดจากอะไร เหตุเกิดแห่งทุกข์คืออะไร เกิดจากการเสพกาม เมื่อไม่ได้เสพกาม เกิดความพยายาบท มีผลทำให้เกิดการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น การจะออกจากความไม่สงบสุขต้องทำอะไร พบว่ามรรคมงคล ๘ คือ ทางพ้นทุกข์ เป็นทางแห่งความสงบสุข เริ่มลงมือปฏิบัติ กระทำการออกจากกาม เพราะกามเป็นต้นเหตุของความพยายาบทเมื่อไม่ได้สมใจอยาก พยายาบทจะนำไปสู่การเบียดเบียนเมื่อเว้นขาดจากกาม พยายาบท เบียดเบียนได้ (สัมมาสังกัปปะ) การกระทำทาง กาย วาจา และใจ ก็จะถูกต้องไปด้วย (สัมมาวาจา) จะเป็นวาจาที่ก่อให้เกิดจากความเมตตา ปราณนาที่จะให้เกิดสิ่งดี ๆ จนสามารถเป็นสัมมาวาจาขั้นสูงสุดสามารถทำให้ทุกคนพ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อนได้ งดเว้นจากการทำงานที่ผิดศีล (สัมมากัมมันตะ) การทำงานก็จะเป็นการทำงานที่พึ่งพาตนเองได้ (สัมมาอาชีวะ) ไม่ต้องเอาชีวิตรไปแขวนไว้กับคนอื่น (ไม่ต้องรอของแจก รอของฟรี) เกิดเป็นความเพียรที่ถูกตรง ไม่เพียรให้ตนเองไปสู่ความไม่สงบสุข แต่จะเพียรให้ตนเองพ้นทุกข์ พบแต่ความสงบสุข (สัมมาวายามะ) มีสติรู้ตัวทั่วพร้อมอยู่ตลอดเวลา (สัมมาสติ) กาละไหนควรทำ กาละไหนไม่ควรทำ ลด กาละไม่ควรทำลง ทำกาละควรทำเพิ่มขึ้น (สัมมาสมาธิ) จนสุดท้ายไม่ทำกาละที่ไม่ควรทำอีกเลย

2) **ปฐมสารณียสูตร 6** เป็นหลักการอยู่ร่วมกันคือ ให้ระลึกถึงกันด้วย 1. เมตตาากายกรรม ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 2. เมตตาวจีกรรม 3. เมตตาโมโนกรรม 4. แบ่งปันลาภแก่กันเป็นสาธารณะโภคี กินใช้ร่วมกัน 5. ศีลบริบูรณ์เสมอกัน 6. ความเห็นอย่างอาริยะ (รู้วิธีปฏิบัติอริยสัจ 4 จนรู้จัก รู้แจ้ง รู้

จริง ในการออกจากทุกข์) (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 22 ข้อ 11 หน้า 426 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมที่จะก่อให้เกิดความสงบสุข ให้ระลึกถึงกัน ด้วยความเมตตาทั้งกาย วาจา และใจ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไม่ใช่ต่อหน้าอย่าง ลับหลังอีกอย่าง การกระทำแบบนั้นเป็นการสร้างความไม่เนื้อเชื้อใจ ความหวาดระแวง ไม่สามารถสร้างความรัก ความสามัคคี ความสงบสุขให้แก่ตนเองและคนอื่นในสังคมได้ เมื่อได้รับสิ่งของอะไร จากใครมา แทนที่จะกินใช้เพื่อตนเองเพียงลำพัง กลับนำมาแบ่งปัน มากินมาใช้ร่วมกัน เป็นการสร้างแรงเหนี่ยวนาที่ดี เกิดการเรียนรู้การสร้างความสงบสุข ด้วยความเมตตา ด้วยการแบ่งปัน ด้วยการสละออก ได้รับรู้ถึงความมีอิสระ ความเบาสบาย จากการไม่หอบหวังไว้ให้ตนเองมาก ๆ เป็นการเพิ่มมิตร ลดศัตรู สร้างสังคมดี สิ่งแวดล้อมดี มีศีลธรรม มีความคิดเห็นอย่างคนประเสริฐมีการพัฒนาแล้วว่า การทำความดี ดีกว่าการทำความชั่ว เพราะความชั่วนำไปสู่ความไม่สงบ

3) **ทุติสารณียสูตร 7** การหมั่นระลึกถึงกัน (สารณียธรรม 6) ย่อมก่อให้เกิดคุณธรรมตามมาเป็นลำดับ 1. ระลึกถึงกัน (สาราณียะ) 2. รักกัน (ปิยกรณะ) 3. เคารพกัน (ศุรุกรณะ) 4. เกื้อกูลช่วยเหลือกัน (สังคหะ) 5. ไม่วิวาทกัน (อวิวาทะ) 6. พร้อมเพรียงกัน (สามัคคียะ) 7. เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (เอกิกภาวะ) (พระไตรปิฎก เล่ม 22 ข้อ 12 หน้า 427 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

เมื่อชีวิตมีแต่มีตรดี สหายดี สังคม สิ่งแวดล้อมดี จะเกิดการหมั่นระลึกถึงความดีของกันและกัน (การหมั่นระลึกถึงความชั่วของกันและกัน ก่อให้เกิดความไม่สงบในจิตใจ) ก่อให้เกิดความรักและเคารพในความดีของกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลสงเคราะห์ เสริมเติมเต็มกันและกันให้บริบูรณ์ยิ่งขึ้นไป พร้อมเพรียงกันทำ พร้อมเพรียงการเลิก พร้อมเพรียงกันช่วยทำกิจ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทำความดีร่วมกัน สิ่งดี ๆ ที่ทำร่วมกัน จะผลิดอกออกผล ให้เกิดเป็นความสงบสุขที่ยั่งยืน ไม่แปรเปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่น

4) **อปปริหานิยธรรม 7** คือธรรมที่พาเจริญอย่างเดียว ไม่มีเสื่อมเลย 1. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ 2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิก พร้อมเพรียงกันช่วยทำกิจ 3. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธรเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่เพิกถอนสิ่งที่ทรงบัญญัติแล้ว 4. สักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุผู้เป็นเถระ (ผู้ใหญ่หรือผู้นำ) 5. ไม่ตกอยู่ในอำนาจตณหาอันก่อให้เกิดภพใหม่ 6. ยินดีในเสนาสนะป่า (คือที่อยู่อันสงัดจากกิเลส) 7. ตั้งสติไว้ว่า ทำไหนหนอ เพื่อนพรหมจรรย์ผู้มีศีลอันเป็นที่รัก ที่ยังไม่มา ของจงมาเถิดและผู้ที่มาแล้ว ของจงอยู่เป็นสุข (พระไตรปิฎก เล่ม 10 ข้อ 137 หน้า 83 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

อปปริหานิยธรรม ธรรมที่พาให้สังคมเจริญอย่างเดียวไม่มีเสื่อม แม้ว่าคน ๆ นั้นจะเป็นคนเล็ก ๆ เมืองเล็ก ๆ ชุมชนเล็ก ๆ หากมีการหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิก พร้อมเพรียงกันช่วยทำกิจ เจริญอย่างเดียวไม่มีเสื่อม การประชุมกันคือการระดมความคิดดี ๆ ที่ออกจากมันสมอง สติปัญญา เกิดการจากการกลั่นกรองความคิดที่จะให้ แล้วไม่คิดจากเอาอะไรจากใคร จึงเกิดเป็นสงบสุข ที่เกิดจากการให้ ไม่ใช่เกิดจากการเอา เป็นการเสียสละที่ยิ่งใหญ่ เมื่อเกิดการกลั่นกรองจากหลาย ๆ ความคิด ก็จะมีผลสรุปของหมู่มิตรดี ไม่ได้เกิดจากการเอาแต่ใจตนเอง การมีหมู่มิตรดี ต้องมีผู้นำที่ดี มีศีลธรรม ผู้นำคือผู้สร้างจิตวิญญาณแห่งความสงบสุข ให้ความเคารพ นับถือ บูชา เชื่อมมั่นในผู้นำว่า ผู้นำจะสร้างแต่สิ่งดี ๆ ให้เกิดขึ้น การศรัทธาผู้นำที่มีศีลธรรม ทำให้ไม่ตกไปสู่

ความไม่สงบสุข ไม่ตกไปสู่ทางที่ชั่ว เป็นความสงบจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง จะเป็นแรงเหนี่ยวนำให้คนดีที่มีปัญญาที่กำลังมองหาความสงบสุข ได้เข้ามาสู่ชุมชนแห่งความสงบสุข จะกลายเป็นกลุ่มก้อนแห่งความสงบสุขที่โตขึ้น ๆ อย่างมั่นคง และยั่งยืน

3.3 ผลของรูปแบบการนำหลักพุทธธรรมในการสร้างความสงบสุขในสังคมโลกยุคใหม่
ผลของการปฏิบัติตามหลักการและวิธีการของรูปแบบการนำหลักพุทธธรรมในการสร้างความสงบสุขในสังคมโลกยุคใหม่ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในกัมมัตถยสูตร บุคคลย่อมเข้าถึงอรรถัตถผล (ความสงบสุข) (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 24 ข้อ 1 หน้า 1 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) สามารถเรียงลำดับและเชื่อมโยงการสร้างความสงบสุขในสังคมโลกยุคใหม่ได้ดังนี้

1) อวิปปฏิสาร (ไม่เดือดเนื้อร้อนใจหรือความไม่หวั่นไหว) ความหมาย: การมีจิตใจมั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อความสุขหรือทุกข์ การนำไปใช้: ส่งเสริมให้คนในสังคมพัฒนาจิตให้มั่นคง รับมือกับความเปลี่ยนแปลงและความท้าทายในโลกยุคใหม่ ผลลัพธ์: ลดความตื่นตระหนกในสังคม ช่วยสร้างความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ

2) ปามุชชะ (เบิกบานยินดี) ความหมาย: สภาวะจิตที่สงบเย็นและเบิกบานจากการไม่ยึดติด การนำไปใช้: ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมเพื่อปลดปล่อยความกังวลและความโกรธ ผลลัพธ์: ช่วยลดความเครียดในสังคม และเพิ่มความสุขในจิตใจของแต่ละบุคคล

3) ปิติ (อิ่มใจ) ความหมาย: ความอิ่มใจที่เกิดจากการปฏิบัติธรรมและการพัฒนาจิต การนำไปใช้: ปลุกฝังปิติในงานที่ทำและการช่วยเหลือผู้อื่น ผลลัพธ์: เสริมสร้างความสุขจากภายใน ซึ่งจะสะท้อนสู่ความสัมพันธ์ในสังคม

4) ปัสสัทธิ (สงบระงับกิเลส) ความหมาย: สภาวะจิตที่สงบจากการลดละความโลภ โกรธ หลง การนำไปใช้: ส่งเสริมศีลธรรมและการพัฒนาจิตใจเพื่อขจัดความขัดแย้ง ผลลัพธ์: สังคมที่สงบสุขจากการลดความขัดแย้งทั้งในระดับบุคคลและกลุ่ม

5) สุข (ความสุขอันเกิดจากความสงบ) ความหมาย: สุขที่เกิดจากจิตใจสงบและปลอดกิเลส การนำไปใช้: เน้นสร้างความสุขผ่านการพึ่งตนเองและความเรียบง่าย ผลลัพธ์: สังคมที่ผู้คนมีความสุข มองแสวงหาความสุขจากภายในมากกว่าวัตถุ

6) สมานิ (จิตตั้งมั่น) ความหมาย: การมีจิตแน่วแน่ต่อการทำความดี การนำไปใช้: ส่งเสริมเพื่อพัฒนาปัญญาและลดความฟุ้งซ่านในการทำสิ่งที่เปี่ยมโทษ ผลลัพธ์: บุคคลที่มีสมาธิสามารถตัดสินใจได้อย่างมีสติ ช่วยลดความวุ่นวายในสังคม

7) ยถาภูตญาณทัสสนะ (รู้แจ้งเห็นจริงตามความเป็นจริง) ความหมาย: การรู้เท่าทันสภาวะธรรมตามความเป็นจริง การนำไปใช้: สร้างการเรียนรู้เพื่อให้คนในสังคมเข้าใจชีวิตและโลกในมุมที่เป็นจริง ผลลัพธ์: ลดความยึดติดและความขัดแย้งในสังคม

8) นิพพิทา (เบื่อหน่ายกิเลส) ความหมาย: การพ้นจากกิเลสและความทุกข์ การนำไปใช้: เป็นเป้าหมายสูงสุดของการดำเนินชีวิต ผลลัพธ์: สังคมที่ผู้คนแสวงหาสันติสุขจากภายใน

9) วิจารณ์ (จางคลายสิ้นความยินดีในกิเลส) ความหมาย: การปล่อยวางจากความยึดติดทั้งปวง การนำไปใช้: ฝึกปฏิบัติละวางความโลภและความหลงในวัตถุ ผลลัพธ์: สังคมที่ไม่เน้นวัตถุนิยม ลดความเหลื่อมล้ำ

10) วิมุตติญาณทัสสนะ (รู้แจ้งเห็นจริงว่าหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวงแล้ว) ความหมาย: การรู้แจ้งในความหลุดพ้นจากทุกข์ การนำไปใช้: ส่งเสริมการศึกษาและการปฏิบัติธรรมเพื่อนำไปสู่การพ้นทุกข์ ผลลัพธ์: สังคมที่มีผู้รู้แจ้งช่วยนำทางสู่ความสงบสุข

การปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างความสงบสุขในสังคมโลกยุคใหม่ ย่อมเกิดผลตามกัมมัตถิยสูตร สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1) แก่นสาระในกัมมัตถิยสูตร ในกัมมัตถิยสูตร พระพุทธเจ้าตรัสถึงหลักการที่บุคคลควรปฏิบัติเพื่อเข้าถึงความความสงบสุขและการบรรลุธรรมขั้นสูงสุด ได้แก่ การละกิเลสทั้งปวง การดำเนินชีวิตด้วยมรรคมีองค์ 8 การปฏิบัติที่นำไปสู่การพ้นทุกข์ (อริยสัจ 4)

2) การนำหลักพุทธธรรมไปปรับใช้ในสังคมโลกยุคใหม่ ในโลกยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยความซับซ้อนและความขัดแย้ง หลักพุทธธรรมสามารถนำไปปรับใช้ได้หลายมิติ

2.1) การปฏิบัติระดับบุคคล พระพุทธศาสนาเพื่อสังคมเน้นการพัฒนาจิตใจของปัจเจกบุคคลควบคู่ไปกับการแก้ปัญหาสังคม โดยเริ่มจากการฝึกฝนตนเองให้มีศีล (ความประพฤติ) ลดการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน สมาธิ (ความตั้งมั่นทางจิต) ช่วยลดความฟุ้งซ่านและเพิ่มสติในชีวิตประจำวัน ปัญญา (ความรู้แจ้ง) สร้างความเข้าใจในสัจธรรมของชีวิตและการปล่อยวาง เริ่มจากการปฏิบัติศีล ๕ ลด ละ เลิกอบายมุขและกิเลสไปตามลำดับ ๆ รับประทานอาหารมังสวัริต ไม่เบียดเบียนชีวิตสัตว์ให้เดือดร้อนเพราะการเลี้ยงชีวิต ทำงานฟรี ทำให้เกิดความสงบสุขขึ้นภายในจิตใจ เกิดความไม่เดือดเนื้อร้อนใจ เมื่อไม่เดือดเนื้อร้อนใจก็ความเบิกบานยินดีทุกกิจกรรมการงาน เมื่อได้ทำงานก็รู้สึกภูมิใจ ไม่รู้สึกอึดอัดขัดเคืองใจ เป็นการสงบระงับกิเลส เกิดความเป็นความสงบสุขอย่างยั่งยืน กระบวนนี้ถือเป็นอริยศีล จิตได้รับการพัฒนาให้สูงขึ้น ๆ จนจิตตั้งมั่นเป็นสมาธิจากการที่ลดกิเลสได้เรียกอย่างอริยจิต มีปัญญาแยกแยะได้ว่า อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ อะไรเป็นประโยชน์ อะไรไม่มีประโยชน์ และสมาธิจะตั้งมั่นแน่วแน่ในการทำความดี ไม่ทำความชั่วยิ่งขึ้น ๆ ด้วยการปฏิบัติสมาธิอาชีพรอบ ๆ อาชีพที่ไม่เบียดเบียน อาชีพที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ จนรู้แจ้งเห็นจริงตามความเป็นจริงว่าสิ่งที่ทำเป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์ ควรกระทำอย่างยิ่ง เพราะไม่เป็นภัยต่อตนเองและผู้อื่น แต่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เกิดความเบื่อหน่ายสิ่งไม่ดี เป็นโทษ ไม่เป็นประโยชน์ มากระทำสิ่งดี สิ่งที่เป็นประโยชน์ และมีปัญญารู้ว่าลดการทำสิ่งที่ เป็นโทษ ไม่มีประโยชน์ได้หมดสิ้นเกลี้ยง นั่นคือ การรู้แจ้งเห็นจริงว่าหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวงแล้ว หรือเรียกว่าอีกอย่างว่า อริยปัญญา

2.2) การปฏิบัติในระดับสังคม การไม่เบียดเบียนและการแบ่งปัน ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมความเป็นธรรม การพูดความจริง ช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและลดการแบ่งแยก การปฏิบัติร่วมกัน ส่งเสริมสังคมแห่งความเมตตา ยกตัวอย่างชุมชนคนดีแพทย์วิถีธรรม ที่ได้ปฏิบัติตามรูปแบบการนำหลักพุทธธรรมในการสร้างความสงบสุขในสังคมโลกยุคใหม่ พบว่าสมาชิกทุกคนยึดหลักศีล 5 ลด ละ เลิก อบายมุข กาม โภคะ และอิตตา ไปตามลำดับ ๆ ทุกคนทำงานฟรี การทำงานฟรีเป็นการทำกุศลอย่างหนึ่ง ช่วยลดกิเลสหรือการทำบุญไปโดยอัตโนมัติ เมื่อกระทบผัสสะหรือเกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกันแต่ละคนจะใช้หลักธรรม “แก้ไขที่ตน ผ่อนปรนผู้อื่น” ความไม่สงบสุขจึงไม่เกิดขึ้น เพราะไม่เกิดการปะทะ เมื่อเกิดความสงบสุขขึ้นในจิตใจ สมาชิกแต่ละคนก็จะกลายเป็นคนเลี้ยงง่าย บำรุงง่าย มักน้อย กล้าจน สันโดษ ใจพอ ขัดเกลากิเลส กำจัดกิเลส มีศีลเคร่ง มีอาการนำ

เสื่อมใส ไม่สะสม และมีความเพียรในการชำระกิเลสอยู่เสมอ เมื่อลด ละ เลิก สิ่งไม่จำเป็นต่อชีวิตหรือกิเลสได้ จะมีส่วนเหลือ เช่น เวลา ทรัพย์สิน ร่างกายและจิตใจ

เริ่มมีปัญหาว่าจะเอาต้นทุนชีวิตส่วนที่เหลือไปทำอะไร จึงจะสามารถก่อให้เกิดความสุข และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตนเองและผู้อื่นที่แท้จริง เมื่อสามารถนำหลักพุทธธรรมในการสร้างความสงบสุขในระดับบุคคลได้แล้ว สังคมจะเริ่มเปลี่ยนจากสังคมที่มีแต่การเสาะแสวงหาเพื่อตนเอง ด้วยความเห็นแก่ตัว กลักลับกลายเป็นสังคมที่มีน้ำใจ แบ่งปันต่อกันและกันมากขึ้น โดยแพทย์วิถีธรรมมีนโยบาย เปิดค่ายอบรมค่ายสุขภาพและกสิกรรมไร้สารพิษ ตลอดทั้งปี แบบฟรีไม่มีค่าใช้จ่าย ทำทุกวัน ทั้งออนไซต์และออนไลน์ ผลคือสามารถทำโรงบุญมั่งสิริได้ทุกวันติดต่อกันมากกว่า ๓๐ ปี ทั่วทุกศูนย์ในประเทศไทย เป็นการพัฒนาการพึ่งพาตนเอง เป็นการสร้างเศรษฐกิจมั่นคงให้กับประชาชน และเป็นการสร้างคนดีคนที่มีแต่ความสุขให้กับสังคมอย่างแท้จริง

เปิดตลาดวิถีธรรม โดยใช้หลักการบุญนิยม ยึดหลัก “ของดี ราคาถูก ชื้อสัต์ย์ มีน้ำใจ” ในราคาตลาด 4 ระดับ 1) ราคาต่ำกว่าท้องตลาด 2) ราคาเท่าทุน 3) ราคาขาดทุน 4) แจกฟรี ในวัดสุดท้ายของค่ายแพทย์วิถีธรรม จนทำให้ผู้คนทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดได้รับประโยชน์มากมาย จากการมีสุขภาพดีขึ้น พึ่งพาตนเองได้มากขึ้น เปลี่ยนจิตเปลี่ยนใจที่เคยเอาเปรียบ (โกรธ) อายากได้มาก ๆ (โลภ) ไม่แบ่งให้ใคร (หลง) เป็นคนเสียสละ (เมตตา) แบ่งปัน (สละออก) กลายเป็นคนสงบสุขมากขึ้น ๆ (สมาธิภูมิ) มีปัญหาเห็นว่า การมีความเมตตาทำให้จิตใจสงบสุขขึ้น การแบ่งปัน นอกจากได้มิตรดีเพิ่มขึ้น ยังได้ความสุขจากสังคมรอบ ๆ ตัว มีการนำสิ่งของที่เหลือกินเหลือใช้ มาแบ่งปันแลกเปลี่ยนกัน อย่างไม่รู้จบรู้สิ้น ไม่มีใจร ไม่มีขโมย ให้สังคมต้องเดือดร้อน และนี่คือผลลัพธ์ของการการนำหลักพุทธธรรมในการสร้างความสงบสุขในสังคมโลกยุคใหม่

2.3) การปฏิบัติในระดับโลก การสร้างสันติภาพโลก โดยการใช้หลักอหิงสา (ไม่เบียดเบียน) เพื่อแก้ไขความขัดแย้ง เกิดความความร่วมมือระหว่างวัฒนธรรม การเคารพความหลากหลายและร่วมกันสร้างสังคมที่สงบสุข

3) ผลลัพธ์ของการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม

3.1) ผลในระดับบุคคล ความสงบในจิตใจ บุคคลที่ปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมจะสามารถปล่อยวางความทุกข์และมีจิตใจที่สงบ

3.2) ผลในระดับสังคม ลดความขัดแย้ง สังคมที่สมาชิกมีศีลและเมตตาต่อกันจะลดความขัดแย้งและความรุนแรง

3.3) ผลในระดับโลก สังคมโลกที่สงบสุข หากหลักพุทธธรรมถูกนำไปปรับใช้ในระดับนานาชาติ จะช่วยสร้างสังคมโลกที่ปราศจากการเบียดเบียนและการทำลายล้าง

3.4) ความเชื่อมโยงกับอหิงสา การปฏิบัติธรรมตาม กัมมัฏฐานสูตร ชี้ให้เห็นว่าความสุขในจิตใจ (นิพพาน) และในสังคมสามารถเกิดขึ้นได้ผ่านการละกิเลสและการพัฒนาจิต ผู้ที่ปฏิบัติตามมรรคมีองค์ ๘ อย่างสมบูรณ์จะสามารถเข้าถึง อหิงสา และเป็นแบบอย่างให้สังคมโดยรวม

บทสรุป

การสร้างความสงบสุขในสังคมโลกยุคใหม่ต้องอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นแนวทาง โดยเริ่มจากการพัฒนาระดับบุคคลสู่ระดับสังคมและระดับโลก การพัฒนาระดับบุคคลเป็นการสร้างความสงบสุข

เริ่มจากการพัฒนาจิตใจของแต่ละบุคคล ผ่านการปฏิบัติตามหลักมรรคมีองค์ 8 เน้นการลด ละ เลิก กิเลส พัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา เมื่อบุคคลมีความสงบภายในจะส่งผลให้มีความสุขที่แท้จริงและ ยั่งยืน การพัฒนาระดับสังคม เป็นการนำหลักสาราณียธรรม 6 และอปริหานิยธรรม 7 เป็นแนวทางใน การอยู่ร่วมกัน เน้นการแบ่งปัน เกื้อกูล และสร้างความสามัคคี ทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็งที่พึ่งพาตนเอง ได้ การพัฒนาระดับโลกเป็นการสร้างสันติภาพระดับโลกต้องอาศัยหลักอหิงสา การไม่เบียดเบียน และ การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม เมื่อแต่ละสังคมมีความเข้มแข็งและสงบสุข จะนำไปสู่การ อยู่ร่วมกันอย่างสันติในระดับโลก

เอกสารอ้างอิง

- กานต์สินี จันทน์วิภาติลล. (2553). *กระบวนการเพื่อจัดการรากเหง้าความขัดแย้ง*. (พิมพ์ครั้งที่ ๑) กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- ใจเพชร กล้าจน (2564). *บทบทวนธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์ แสงแดด จำกัด.
- ชัชวาล ชาตสุทธิชัย. (2558). “สงครามของคนไม่รู้จักพอ (ตอน 1)”. สืบค้นข้อมูลเมื่อ 9 พฤษภาคม 2567 จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9580000032891>.
- ธัช จันทธัมมทัตต์ และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. การศึกษาวิเคราะห์เป้าหมายการพัฒนายั่งยืน ขององค์การสหประชาชาติเชิงพุทธบูรณาการ. *มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. 8 (S 195).
- ประเวศ วสี. (2567). *บนเส้นทางชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- พระมหาใจสิงห์ สิริธมฺโม (เถื่อนศรี). (2559). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธปรัชญาเรื่องสันติภาพตาม ทศณะของพุทธทาสภิกขุ”. *มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูเบศร*. 5 (1) : บทคัดย่อ.
- พัชรี ศิลารัตน์, พระมหาประภาส แก้วเกตุพงษ์, ประเวศ วัฒนาแก้ว. *แนวทางสร้างสันติสุขใน พระพุทธศาสนาเถรวาท. ปรัชญาปริทรรศน์*. 22 (2) :100-101.
- พินิจเอกณัฐศิษฐ์ เดชาพิพัฒน์กุล. (2560). ศึกษาวิเคราะห์แนวการสร้างสันติภาพของมหาตมะ คานธี ตามหลักพุทธสันติวิธี. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- สมณะโพธิรักษ์. (2556). *สรรค์สร้างคน*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: อุษาการพิมพ์.
- สมณะโพธิรักษ์. (2560). “สื่อธรรมะพ่อครูตอน แบบคนจนเศรษฐกิจพอเพียงขาดทุนของเราคือกำไร ข อ ง เ ร า , สื บ ค้ น ข้ อ มู ล เมื่ อ 21 ม ก ร า ค ม 2567 จ า ก : <https://www.youtube.com/watch?v=RaG8wHzU8aY&t=617s>.
- สุทธินันท์ หล่อวิไลกุล. ศีลธรรม ที่เริ่มหายไปจากความเป็นพลเมืองของไทย. *สันติสุขปริทรรศน์*. 2 (2): 46.
- อรทัย รุ่งวชิรา, เสวตาภรณ์ ตั้งวันเจริญ. กาญจนา เกียรติกานนท์ (2564). การจัดการเรียนรู้ในโลกยุค ใหม่เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของคนยุคใหม่. *ครุทรรศน์*. 1(1) : 98.

Thairath Studio (2567). “พ่อขุนรามคำแหงกับกระบอบพ่อปกครองลูก”. สืบค้นข้อมูลเมื่อ 28 ธันวาคม 2567 จาก <https://www.youtube.com/shorts/V2CC07dlQZQ>.

